

ИКОНОМИЧЕСКА ОЦЕНКА НА КОЛИЧЕСТВЕНОТО ИЗМЕНЕНИЕ НА НОРМАТИВНАТА УРЕДБА, ЗАСЯГАЩА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ЗЕМИ

Минко Георгиев, Красимира Узунова, Димо Атанасов

*Аграрен университет – Пловдив, факултет по Икономика, Агрономически факултет
Ул. Менделеев №12, 4000 Пловдив, България; e-mail: mm72gg@gbg.bg*

ECONOMIC EVALUATION OF QUANTITIES OF CLIMATE LEGISLATION COVERING AGRICULTURAL LANDS

Minko Georgiev, Krasimira Uzunova, Dimo Atanasov

*Agricultural university – Plovdiv, Faculty of Economics, Faculty of Agronomy, 12 "Mendeleev" str.
4000 Plovdiv, Bulgaria; e-mail: mm72gg@gbg.bg*

ABSTRACT

The objective of this study is to make an economic assessment of the normative legislation in agricultural land market in Bulgaria for the period 1989 – 2014. The approach is based on the link between the analyses of social processes and the offer of suitable synthetic models, describing the dynamics of social relations. This means to review the quantitative trends in the normative changes and also the charges due to transfer value of property rights in the agricultural land market.

Key words: transaction costs, institutions

Увод

Целта на настоящото изследване е да се оцени икономически изменението на нормативната уредба върху пазара на земеделски земи в страната за периода 1989 – 2014 г. Статията обосновава модел за анализ на институционалната промяна, чийто предмет са обществени отошения, биващи формалната част на законодателството. Предложеният подход следва да обвърже анализа на обществените процеси с предлагане на подходящи синтетични модели, обосноваващи динамиката на социалните връзки. Това означава да се разгледат количествено тенденциите свързани с промяната на правните норми и динамиката на таксите свързани с прехвърляните права на собственост при пазара на земеделски земи.

Обектът е отграничен като вид институционален фрейм свързан с писаните правила и тяхното количествено изменение в периода на “прехода”, в областта на земеделската собственост и пазара на земеделските земи. Така е онагледена връзката между тероретичните модели за промяна от институционалната теория и методика позната от статистиката.

Теория на институционалната промяна

Институциите следва да стимулират познанието и технологиите. Синергията им следва да увеличава богатството при непрекъснато, променящи се договорни рамки. Подобрената институционална среда следва да налага „децентрализиран процес на вземане на решения” (Норд 2000, с.113). Пазарът не следва да бъде стихия, а конкуренцията непредсказуема. Промяната трябва да следва от пазарен ред, при: (а) увеличаване на мобилността на капитала; (б) снижаване на информационните „а”- симетрии; (в) разпределяне на риска в договорните рамки (пак там, с.174).

Формални предпоставки за промяна на институционалната матрица

Нормативните актове представляват политически, правен, икономически източник за промяна, обществено отношение, биващо механизъм за въздействие и предпоставка за смяна на ситуацията в институционалния фрейм свързан със земеделските земи в страната.

Таблица 1 Матрица на промяните в законовата уредба при земеделските земи

Год.	Нормативен акт																				Общо															
1989																					1															
1990																					1	5														
1991																					1	10														
1992																					2 1	12														
1993	1																				3	13														
1994																					1 1	6														
1995																					5 3	16														
1996																					1 1 1 1 3 2 3 8 1 1 1 1 5 1 1 1 1 2 4	38														
1997																					1 2 1 1 1 1 3 3 1 3 3 1 1 6 2 1	31														
1998																					2 2 2 1 4 3 6 1 3 1 3 1 4 1 1	35														
1999		2 2 1																			1 1 4 4 1 1 8 2 2 1 2 2 1 1 1 1	38														
2000		1 1																			2 3 1 1 1 1 2 1 2 2 1 3 1 1 3 1 2 1	31														
2001		4 1																			1 2 1 1 1 1 1 1 1 2 2 3 1 2	23														
2002																					1 1 3 2 3 1 4 2 2 1 1 1 2 1	20														
2003	1 1	1																			2 1 5 2 2 1 2 2 3 1 1 1 2	28														
2004			1																		2 1 5 4 1 4 1 1 2	26														
2005	1 1																				3 1 2 7 5 2 3 1 3 1 3 1 1	31														
2006 До ЕС	1 1	1																			3 2 2 2 2 5 3 3 3 5 9 2 1 1 1 1	47														
общо																						411														
В ЕС																																				
2007	1																				1 3 2 4 1 2 2 2 6	27														
2008																					1 3 3 2 2 6 2 2 2 3 1 3 3 3 1 1 1 1	43														
2009																					1 5 4 1 6 1 5 4 3 3 2 6 4 9 1 4 1 1 2	63														
2010																					1 2 1 1 2 1 1 1 2 1 2 5 2 1 4	26														
2011																					2 2 2 2 2 3 5 3 2 1 4 1 2 3 1 1	36														
2012																					3 2 2 1 2 4 2 1 3 3 6 2 2 1 1	34														
2013																					4 4 3 3 2 4 1 1 2 2 4 3 1 1	35														
2014 До юни																					1 1 1 1 3	8														
общо																						272														
Общо		3	4	8	5	4	0	12	40	30	14	13	8	55	19	78	7	53	29	14	20	8	51	55	4	6	28	39	5	42	3	13	8	3	1	683

Не са включени местни нормативни актове: Общински наредби и др. В таблицата не се отчитат и някои актове с косвено значение за зем. Земи. Такива да някои актове определящи ел. трансфери.

Източник собствено проучване

Количествен анализ

Анализът на правните източници и техните промени показва следното:

Политическа квалификация и анализ на източниците.

- европейски - 5;
- български – 35

Тази квалификация следва от споделения суверенитет с Общността. Част от законодателството на ЕС се прави с помощта на законодателни актове с непосредствено действие за страната – регламенти. След европейските директиви, обаче в българското правно пространство следва транспониране чрез промяна на нормативната уредба. Последното означава, че едновременно действат и се развиват две правни системи или по-точно една система, в която си въздействат и паралелно се променят две правни доктрини. Въпреки система на йерархия на източниците, този начин на инкорпориране сам по себе си води до висока степен на динамика на промяната. Това от своя страна е условие за трудности и съответно проблеми със специализацията и адаптацията на субектите.

- промени до присъединяването към ЕС - 411 на брой;
- промени след присъединяването към ЕС – 272 на брой

От 1989-2007г (реално малко над 16г. на промяна) промяната върви в две основни посоки: (1) Възстановяване на частната собственост и адаптиране законодателството към това на ЕС. Формалните промени на българското законодателство се увеличиха (относително като брой за определени периоди). Това показва, че комунитаризация след приемането на европейските актове продължава да натрупва такива ефекти, които генерират нужда от нова и нова промяна. Т.е поставените цели на промяна не са постигнати или е възможно самите цели да не са поставени правилно.

Юридическа квалификация и анализ на източниците

- законови актове и такива с ранг на закон - 23; подзаконови – 17 ; наредби (местно действие по общини около 220)

Тази квалификация следва от правото като система от правни източници, които поражда дългосрочен (не еднократен) ефект за неопределен кръг от субекти. Законите и подзаконовите актове действат на територията на цялата страна. Що се отнася до локалните (местни) наредби свързани със земеделските земи, те са с голям брой, но са с ограничено действие. Последните засягат местни субекти (адресати) слабо макар решенията на местно ниво да са с висока степен възвращаемост заради, познаването на процесните рамки и индивидуалните особености на всяка размяна. Всяко едно лице трябва да се съобразява с – поне 40 акта с национално действие и максимум 2-3 с местно такова. Т.е на лице е висока диспропорция между ранга на нормативните актове и нивата, където се осъществяват националните, локалните, специфични процесни ефекти. Философията на структура на въздействие поражда, като задължителна последица важните решения да се взимат единствено на централно ниво, много малко от тях, местно ниво и почти никакъв на ниво процес(размяна на собственост). Дисбалансът в йерархията на тези решенията прави самите процеси ниско мащабни.

Неоинституционално-икономическа квалификация и анализ на източниците.

Част от правните източници имат пряко действие към разходната тежест на процесите.

- с пряко отношение към размера на транзакционните разходи са - 4 нормативни акта.

На пръв поглед само четири нормативни акта определят наличието на транзакционните разходи. Ако предположим, че размяна на вещи трябва да бъде осъществена при високо степен на сигурност, това означава, че бихме платили и такава такса, с която гарантираме тази сигурност. При това положение висок брой на таксите, произтичащи от тези актове следва да се приеме за институционално налагане на свърх висока сигурност при този тип права. Оказва се че таксите са 6 а промените в тях за изследвания период повече от 46 (виж. Георгиев, 2013 с.102).

Част от правните източници имат непосредствено действие върху собствеността с пряко отношение към обхвата ѝ (правата на собственост) - 13; а с отношение към пазара и икономическата активност само – 5. Икономическата част на промяната в абсолютни стойности, произтичаща от конкретиката на законодателството е още по-небалансирана. Икономическите закони са с много повече промени т.е. на лице е дисбаланс на промяната. С 13 акта биват гарантирани правата на собствениците. Само с един нормативен се “занимава” с правата на ползвателите, ниващи икономическите агенти занимаващи се със земеделски земи (*Закона за арендата в земеделието*). Това означава, че промяната е насочена не към тези, които създават чрез производство нови блага. Т.е. разминават се целите на промяната и възможностите за адаптация след като се проявят ефектите от последната. Сами по себе си многобройните актове и промени представляват трудност за институционална адаптация. При това положение превеса на неикономическото законодателство в такова многообразие следва да се приема като – нормативна уредба, която не стимулира икономическата активност.

Само малка част от правните източници имат действие към развитието на пазарните процеси. При това самото правно действие *не е* непосредствено. Облекчаване на пазарни процеси следва от възможности получени от намаление на такси свързани с електронни трансакции (*Тарифа за таксите събирани от Агенцията по вписванията и др.*). Те обаче следва да се считат за – недостатъчни, защото от тях за мотивация да ги извършват имат единствено лица, които извършват множество, еднотипни сделки при това само по занятие (трябва да са търговци), което предполага да са единствено институционални участници с много висока специализация за инъче рутинни неокласически контракти.

Изводи

Като основни проблеми на институционалната промяна чрез анализа на формалните правила при земеделските земи в България се констатират:

Висока динамика на промяната на правилата и противоположно на това – бавна, силно ограничена възможност за адаптация на субектите. Т.е. вероятно промените са нецеленасочени.

Търсене на висока сигурност чрез многобройни норми, които обаче са свързани и с налагане на високи разходни ефекти и блокиране на пазарите и икономическата активност. Законодателство, залагащо на висока защита на частната без балансирано развиване на пазарните отношения и икономическата активност, което в крайна сметка води до липса на всякакви ползи от земята. Поради това се наблюдава и абдикиране на субектите от личната защита на правата си. Накрая и степента на защита въпреки многобройните норми в тази посока се оказва - ниска.

Промяна на правилата при действието на противоположна нужда от децентрализация на решенията на едни нива и интеграция на други.

Основен извод, е че промяната не се осъществява при създаване на стимули за съответна институционална адаптация.

Насоки за решения на проблема

Снижаване на динамиката на промяна на правилата. Последното «ще обърне» нивото на адаптация в процесите. По-малко на брой промени на законодателството за определен период, следва да доведе до по-малко кумулативно натрупване на законодателни ефекти, а субектите следва да успяват да се приспособят.

Последното следва да се извърши в две посоки:

Интегриране на самата промяна. Системността трябва да е насочена към нов тип кодифициране на законодателството в областта на недвижимите вещи и особено

земеделските земи. Законодателството на ЕС следва да е насочено към «сигурността» относно структурата на защита на частната собственост, като на ниво България, тази структура следва да «втвърдява» преимуществото на въздействието на пазарните механизми. Интегрирането на промяната следва да доведе и до интеграция, както на правилата, така и начина на въздействието и последиците от взаимодействието между различните сектори. Например, всяка една промяна при земеделските земи следва да се обосновава от гледна точка на дава отражението, което дава и в посока - безопасност на храните и екология и околна среда.

Децентрализиране на промяната. Последното означава създаване на условия за тежест на местните (регионални), процесни правила. Децентрализацията следва да отчита икономическите ефекти едновременно при икономическите субекти и местните домакинства. Местните правила следва да дават допълнително «ускорение» на процесите на база специфични преимущества, произтичащи от локалните специфики на поведението на всички индивиди. Такава специфики могат да бъдат: (1) познанието на индивидите на ниво малки населени места; или (2) възможността процесите да стават по-бързи, когато се координират около местни участници. Например, чрез служебно събиране на доказателства (документи) по електронен път от само един заинтересован участник.

Заклучение

Пътищата за емпирично изследване на промяната минават през формулиране и тестване на следните хипотези:

T основна. Промяната в законодателството прави субектите по адаптирани.

T1 - формалните промени водят до нарастване на транзакциите

- повече промени, водещи до увеличен брой физически транзакции, обуславят по-високи транзакционни разходи

- повече промени водещи, до увеличен брой електронни транзакции обуславят по-ниски транзакционни разходи

T2 - формалните промени водят нарастване на броя на участниците в процесите

- повече промени водещи, до увеличен брой на топовете актьори, обуславят по високи транзакционни разходи

- повече промени водещи, до увеличен брой електронни транзакции обуславят по ниски транзакционни разходи

T3 - формалните промени водят до затрудненена адаптация на участниците в процесите

- повече промени, извършени за по-дългосрочен период, водят до по-ниски транзакционни разходи

- повече промени, извършени за по-краткосрочен период, водят до по-високи транзакционни разходи

Литература:

1. Норд, Д., (2000), *Институции, институционални изменения и функциониране на икономиката*, Лик.9
2. Georgiev, M. 2012, *Institutional Issues of the Agricultural Land Market*.